

Bijlage: Restauraties vier landschapskunstwerken in Flevoland

Algemeen

In de afgelopen maanden is specialistisch onderzoek gedaan naar de staat van de collectie landschapskunstwerken Flevoland. In algemene zin zijn er heldere afspraken over het beheer en vindt er regulier onderhoud aan de landschapskunstwerken plaats. In vier gevallen is een uitgebreidere renovatie of restauratie echter noodzakelijk om de uitstraling en beleefbaarheid van de kunstwerken voor het publiek te verbeteren en de kunstwerken voor de toekomst te behouden.

Overzicht aanpak restauratie van de vier werken met prioriteit

Onderstaand overzicht geeft inzicht in de aanpak van de benodigde restauraties zoals geschetst door onafhankelijke deskundigen.

Aardzee (1982) van Piet Slegers

Eigenaar: Flevolandschap
Beheerder: Flevolandschap
Ligging: gemeente Zeewolde

Door inklinking van de grond, de levensduur van gebruikte materialen en nieuwe regels op het gebied van onkruidbestrijding is het karakter van het kunstwerk veranderd. Om het landschapskunstwerk weer de gewenste uitstraling te geven, moeten het gras, stenen en schelpenpaden worden vernieuwd en een nieuwe beschoeiing van de waterpartij worden aangebracht.

Voor het herstel van de kleischelpen paden wordt voorgesteld om de paden op een menggranulaatfundatie te funderen in plaats van op zand. Hierdoor kan de penwortel van de paardenbloemen minder diep wortelen, zodat deze beter kan worden bestreden.

De Groene Kathedraal (1996) van Marinus Boezum

Eigenaar: gemeente Almere
Beheerder: Staatsbosbeheer in samenwerking met Tomin Groep
Ligging: gemeente Almere

In 2018 zijn bij een storm een paar bomen in De Groene Kathedraal omgewaaid. Dit vormde aanleiding om onderzoek naar de gezondheid van de bomen te doen en tevens met de kunstenaar in gesprek te gaan over het gewenste onderhoud en voortbestaan van de bomenkathedraal. Kunstenaar heeft aangegeven het kunstwerk te willen behouden door 'zieke' of oude bomen te vervangen voor jonge bomen. Arbor Consultancy heeft in opdracht van gemeente Almere op basis van onderzoek naar de bomen een advies uitgebracht over het onderhoud van De Groene Kathedraal.

De gemeente heeft in 2019 en 2020 een deel van bomen gesnoeid, de bodem verbeterd, en ook de betonnen schelpenspiegels hersteld en de palen in het negatief opgehoogd.

Op dit moment moeten 18 bomen nog dringend vervangen worden, waarna het regulier onderhoud volgens het opgestelde beheerplan kan worden uitgevoerd.

Observatorium (1977) van Robert Morris

Eigenaar: Flevolandschap
Beheerder: Flevolandschap
Ligging: gemeente Lelystad

Aanpassingen zijn noodzakelijk vanwege de sterk veranderende omgeving van het werk. Werkzaamheden bestaan uit het verleggen van de aanlooproute, verwijderen van graffiti door gespecialiseerd bedrijf en het vervangen van bielzen op de bodem van de driehoekige tunnel. Hierdoor wordt de ervaring van het kunstwerk enorm verbeterd.

Sea Level (1997) van Richard Serra

Eigenaar: gemeente Zeewolde
Beheerder: gemeente Zeewolde in samenwerking met Kunstwacht
Ligging: gemeente Zeewolde

Met het overschilderen van het werk in 2010 is er een probleem gecreëerd voor de restauratie van het werk. Er zijn verschillende restauratieopties in beeld gebracht, inclusief het aanbrengen van een transparante beschermende coating en een waslaag om het beton te beschermen tegen graffiti.

Proceswerkzaamheden

Voor de uitvoering van de impuls zijn verder proceskosten voorzien voor het opvragen van gespecialiseerde adviezen en kostencalculaties, de projectbegeleiding c.q. coördinatie van de restauraties, de inhoudelijke advisering vanuit Land Art Flevoland alsmede voor de uitwerking van de lange termijn afspraken.